

De försvunna barnen

En kvalitativ textanalys om orsaker till att ensamkommande barn
försvinner i Sverige och konsekvenserna härav utifrån ett
barnperspektiv

Förord

Denna uppsats skrevs hösten 2019 inom ramen för kandidatprogrammet i Mänskliga rättigheter.

Stort tack till min kloka och inspirerande handledare Anna Massarsch för hjälp och vägledning genom uppsatsen.

Abstract

The aim of this thesis has been to identify the causes and consequences of unaccompanied children disappearing. The method used in the study is a qualitative text analysis where approaches aim to investigate a problem that exists in society, but where it is important to describe and understand the reality that the unaccompanied children who disappear in Sweden go through.

The results analyzed are based on the three most common causes and consequences of unaccompanied children disappearing. The causes show that there is a huge concern among the children before they turn 18 years old, a lack of participation of the child in the placement of it and mental ill-health and trauma. The children have a great sense of fear, which is based on the feeling of hopelessness and of getting a negative response on their asylum application. Furthermore, the results demonstrate that the consequences that children face when they turn to living on the streets are that they are exposed to human trafficking, sexual exploitation, other forms of crime and drugs. When children deviate and disappear, it becomes difficult to fulfil many of their rights under the Convention on the Rights of the Child. By analyzing the causes and consequences from a child's perspective, one better understands the reasons why children differ and how important it is to handle situations according to a child's perspective by listening to children.

This study also highlights and clarifies problems that children meet in the asylum process, in which authorities often fail in the safe reception and care of the unaccompanied asylum seeking children that deviate and disappear.

Title: The lost children

Nyckelord: Ensamkommande barn, avvikanden, försvinnanden, orsaker, konsekvenser.

Innehållsförteckning

1. Inledning

1.1 Bakgrund.....	4-5
1.2 Syfte och frågeställningar.....	5
1.3 Tidigare forskning.....	6-8
1.4 Teori.....	8-10
1.5 Metod och material.....	10-14
1.6 Avgränsningar.....	15
1.7 Disposition.....	15

2. Resultaten av studien

2.1 Orsaker till att ensamkommande barn försvinner.....	15-16
2.1.1 Oro inför 18-årsdagen.....	16-18
2.1.2 Bristande delaktighet i placeringen.....	18-21
2.1.3 Psykisk ohälsa och trauma.....	21-22
2.2 Konsekvenser av att ensamkommande barn försvinner utifrån ett barnperspektiv.....	22-23
2.2.1 Människohandel och sexuell exploatering.....	23-25
2.2.2 Kriminalitet i form av stöld och rån.....	25-26
2.2.3 Kriminalitet i form av försäljning och köp av droger.....	26-27

3. Analys

3.1 Slutsatser.....	27-30
3.2 Framtida forskning.....	30-31

4. Bibliografi

4.1 Böcker.....	31-32
4.2 Vetenskapliga rapporter.....	32-33
4.3 Tidskriftsartiklar och dagstidningar.....	33-34
4.5 Lagar och författningar.....	34-36

1. Inledning

1.1 Bakgrund

År 2015 anlände till Sveriges gränser drygt 160 000 flyktingar, varav 35 369 var ensamkommande barn¹. Många av barnen försvann efter ankomsten till Sverige och det finns begränsad information om vad som hände barnen efter deras ankomst. Migrationsverket är den myndighet som är ansvarig för att registrera ensamkommande barn som söker asyl i Sverige samt pröva deras ansökningar. Enligt Migrationsverkets statistik från 2015 har ungefär 300 ensamkommande barn försvunnit per år i Sverige och dessa siffror har fortsatt öka de följande åren². Detta är oroväckande siffror och då ska man även ha i åtanke att det finns ett visst okänt mörkertal av ensamkommande barn som inte finns med i någon statistik, men som befinner sig i Sverige såsom oidentifierade.

Barn som avviker och blir gatubarn befinner sig i en extra utsatt situation, då de är i ett främmande land utan kännedom om sina rättigheter och utan kunskap om vilka myndigheter de kan vända sig till för hjälp. Alla barn som är ensamma är dessutom särskilt utsatta i förhållande till personer som är ute efter att utnyttja barn för brott.

För att hindra kränkningar av barns rättigheter har FN antagit FN:s konvention om barnets rättigheter, även kallad barnkonventionen. Den innehåller bestämmelser om mänskliga rättigheter för barn. I januari år 2020 blir barnkonventionen svensk lag. Det innebär att barnkonventionen kommer att få samma status som nationella lagar har och att dess artiklar ska ligga till grund för avgöranden hos domstolar och myndigheter. Det är ett viktigt steg för att erkänna barns rättigheter. Trots att barnkonventionen slår fast barns fri- och rättigheter, kränks ensamkommande barns rättigheter i deras hemland, då de är på flykt och väl framme i Sverige³. När ensamkommande barn avviker är det svårt att återfinna dem i syfte att motverka att de ska utsättas för människohandel och annan form av brottslighet och hamna i narkotikamissbruk.³. De artiklar i barnkonventionen som är särskilt viktiga utifrån

¹ Länsstyrelsen i Stockholm, Rapport 2016:1. *Ensamkommande barn som försvinner - nulägesanalys*. Stockholm, Oxford Research AB, s. 17.

<https://insynsverige.se/documentHandler.ashx?did=1843770>. Hämtad 01.11.2019.

² Länsstyrelsen Stockholm, Rapport 2016:1. *Ensamkommande barn som försvinner - nulägesanalys*. Stockholm, Oxford Research AB, s. 15.

³ Barnrättsbyrån. *Barnkonventionen 30 år*. 20.11.2019

<https://barnrattsbyran.se/barnkonventionen-30-ar/>. Hämtad 25.11.2019.

ensamkommande barns utsatthet är följande artiklar: 19 - skydd mot psykiskt och sexuellt våld, 20 - rätt till säker hemmiljö, 22 - rätt till hjälp och skydd, 24 - skydd mot psykisk ohälsa, 25 - rätt att bli omhändertagna, 27 - rätt till skälig levnadsstandard, 31 - rätt till lek och fritid, 34 och 39 - skydd mot sexuellt utnyttjande samt 35 - skydd mot handel av barn⁴. Vissa av ovan nämnda artiklar kommer att beskrivas närmare i samband med att orsakerna till att ensamkommande barn försvinner och konsekvenserna härav för barnet analyseras.

Avslutningsvis ska nämnas att de flesta av de ensamkommande kommande barnen har flytt till Sverige från krig, förtryck och fattigdom. Den stora majoriteten av barnen är således flyktingbarn och är det begrepp som borde användas om dem. Det finns dock ensamkommande barn som kommer till Sverige som inte har för avsikt att ansöka om asyl, bland annat de gatubarn som kommit till Sverige från Marocko (en del av dessa söker ändå asyl i ett senare skede när de kommer till Sverige). Denna uppsats behandlar även dessa barn. Därtill är ”ensamkommande barn” det begrepp som används oftast i de källor jag använt för denna uppsats. Av den anledningen kallar jag barnen som denna uppsats handlar om för ”ensamkommande barn”.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syfte

Den här uppsatsen syftar till att identifiera och analysera de vanligaste orsakerna till att ensamkommande barn försvinner. Den syftar också till att undersöka de allvarligaste konsekvenserna som ensamkommande barn utsätts för när de lever i ett främmande Sverige som gatubarn. Denna uppsats synliggör och förtydligar även problematiken i asylprocessen, i vilken myndigheterna ofta brister i ett säkert mottagande och omhändertagande av de försvunna ensamkommande barnen.

Uppsatsens två frågeställningar är:

- Vad är orsakerna till att ensamkommande barn försvinner?
- Vad för konsekvenser står de försvunna ensamkommande barnen inför?

⁴ Unicef.se, Barnkonventionen: Artikel 3. *Varje barn ska komma i främsta rummet.*

1.3 Tidigare forskning

Marcus Floman är journalist och skribent för Svenska Dagbladet. Han skriver i sin artikel *“BO kräver handlingsplan för försvunna flyktingbarn”* från 2016 om Barnombudsmannens respons till Länsstyrelsen i Stockholms rapport *“De ensamkommande flyktingbarnen som försvinner under asylprocessen”*. Artikeln inkluderar Barnombudsmannens respons, kommentarer och förslag på hur man kan och bör arbeta för att hindra att ensamkommande barn ska avvika. Artikeln var en av de första som skrev om problematiken ur ett barnperspektiv och i jämförelse med Länsstyrelsen i Stockholms rapport samt att den kom med förslag⁵.

Unicef har en blogg där de skriver om påverkansarbete i Sverige, aktuella händelser och ger kunskap om allvarliga situationer för barn i världen. De som skriver artiklarna som publiceras på bloggen är Cecilia Åhl (frivilligsamordnare) och Christina Heilborn (programchef), Karin Ödquist Drackner (barnrättsjurist) och Shanti Ingeström (barnrättsjurist), samtliga anställda på Unicef. På bloggen skriver de bland annat om *“Handlingsplan mot handel med barn vi länge kämpat för är nu verklighet”* och det handlar om att regeringen presenterade en handlingsplan för hur man måste säkra barns rättigheter, särskilt när det kommer till handel med barn och barn som utsätts för olika former av exploatering. Unicef har i många år arbetat för att regeringen ska se allvaret i situationen. Att regeringen nu tagit fram en handlingsplan är ett stort framsteg och åtgärder enligt planen kan äntligen vidtas. Unicef skriver på bloggen om en ensamkommande flickas upplevelse att fly till ett nytt land och att hamna i människohandelns onda i cirkel som man svårt kommer ur. Organisationen konstaterar också att mörkertalet av barn som är utsatta är problematiskt och ger förslag på de insatser som behövs för att motverka brott mot barn⁶.

Unicef:s ensamkommandes förbund har på sin blogg ett inlägg som handlar om att *“Rättssäkerheten för barn sätts ur spel”*. Inlägget behandlar särskilt det bristande mottagandet, att maktutövning måste ha stöd i lag och att alla ska stå lika inför lagen. Unicef skriver även om vilka rättighetsgarantier och rättigheter i barnkonventionen som inte har

⁵ Floman, Marcus. *BO kräver handlingsplan för försvunna flyktingbarn*. SvD. 27.01.2016. <https://www.svd.se/bo-kraver-handlingsplan-for-forsvunna-flyktingbarn>. Hämtad 16.10.2019.

⁶ Unicef. Ensamkommandes förbund. *Handlingsplan mot handel med barn vi länge kämpat för är nu verklighet*. 16.04.2014. <https://blog.unicef.se/tag/ensamkommandes-forbund/>. Hämtad 16.10.2019.

erbjudits de försvunna ensamkommande barnen, vilket är något som inte uppmärksammas tillräckligt. Unicef:s forskning är således mycket viktig, särskilt som de är experter på barnkonventionen⁷.

Laure Abado, Nathalie Durbeej, Mikael Drackner och Clare Hellner har skrivit en rapport på uppdrag av Bris som heter "*Barn som flytt - en riskgrupp för psykisk ohälsa*". Syftet med rapporten är att se över Sveriges ansvar i hur man förhåller sig till barnkonvention när det gäller ensamkommande flyktingbarns hälsa. Rapporten innehåller information om barn som flytt, framförallt om de ensamkommande barnen som lider av psykisk ohälsa och beträffande vilka svenska myndigheter som inte lever upp till sina åtaganden enligt barnkonventionen. Det som denna rapport inkluderar, till skillnad från andra rapporter, är att den illustrerar båda sidorna av myntet. Alla människor bär på olika erfarenheter, men det man sällan beaktar är att människor har olika förutsättningar att bära på sina erfarenheter och att det påverkar personens mående olika. Detta unika perspektiv gör rapporten mycket användbar⁸.

Barnombudsmannen är en statlig myndighet med uppdrag att företräda barns och ungas rättigheter utifrån FN:s barnkonvention⁹. I sin forskning har Barnombudsmannen lyssnat på 41 ensamkommande barn som har kommit tillbaka efter att ha avvikit för att berätta om sina erfarenheter¹⁰. Informationen som Barnombudsmannen samlat på sig har de sammanställt i rapporten "*Ensamkommande barn som försvinner*". Syftet med denna rapport är att lyfta fram de orsaker fram som leder till att barn avviker, hur det är att leva som avviken och vilka konsekvenser barnen då möter. Något nytt som denna forskning inkluderar är Barnombudsmannens förslag och råd för hanteringen av de försvunna barnen när de blivit upphittade. Detta ger grund till riktlinjer, som inte funnits tidigare, till de som arbetar med ensamkommande barn, så att man kan förebygga att de avviker¹¹.

⁷ Unicef. Ensamkommandes förbund. *Rättssäkerheten för barn på flykt satt ur spel*. 09.03.2017.

<https://blog.unicef.se/tag/ensamkommande-flyktingbarn/>. Hämtad 16.10.2019.

⁸ Bris rapport 2017:3. *Barn som flytt - en riskgrupp för psykisk ohälsa*. Elanders, Mölnlycke 2017, s. 1-3. <https://www.google.se/amp/s/docplayer.se/amp/57472359-Bris-rapport-2017-3-barn-som-flytt-en-riskgrupp-for-psykisk-ohalsa.html>. Hämtad 16.11.2019.

⁹ Barnombudsmannen, Rapport 2017. *Ensamkommande barn som försvinner*, s. 3-4.

https://www.barnombudsmannen.se/globalassets/dokument-for-nedladdning/publikationer/publikationer2/rapport_ensamkommande_barn_som_forsvinner_2017.pdf. Hämtad 01.11.2019.

¹⁰ Barnombudsmannen, Rapport 2017. *Ensamkommande barn som försvinner*, s. 5.

¹¹ Barnombudsmannen, Rapport 2017. *Ensamkommande barn som försvinner*, s. 6, 9.

På uppdrag av Länsstyrelsen i Stockholm har Mats Kullander, Lisa Tönnes Lönnroos, Natalie Verständig och Tor Egil Viblemo år 2016 skrivit en rapport som är en “*Nulägesanalys om ensamkommande barn som försvinner*”. I denna rapport skrivs det om ensamkommande barn som försvinner i Sverige och en beskrivning görs av hur det ser ut i Stockholms län. Författarna försöker även att identifiera orsaker som ligger till grund för försvinnanden. Ett viktigt område de inkluderar är brister i systemet som kan ha orsakat försvinnanden. I slutet av rapporten presenter de slutsatser och rekommendationer för framtiden som kan förebygga att ensamkommande barn försvinner och utsätts för svåra händelser¹².

1.4 Teori

Barnperspektiv

När svenska myndighetsrepresentanter eller andra vuxna möter ensamkommande barn, som råkat ut för svåra händelser på vägen eller här i Sverige, är det av stor betydelse att vuxna förstår barns signaler och kan se saker genom barnets ögon. Det är inget nytt fenomen att barn som har eller haft det tufft ofta tystnar eller reagerar aggressivt eller destruktivt, vilket reflekterar barnets självbild¹³.

Många av de ensamkommande barnen som kommer till Sverige har en negativ bild av myndigheter och vuxna. När det är dags att möta myndighetspersoner, som inte har detta i åtanke, kan den vuxnas bemötande komma att bekräfta den negativa bilden barnet redan hade. Till exempel om barnet uttrycker sig på ett spydigt sätt är det lätt för den vuxna personen att bli ilsken och irriterad. Konsekvenserna av det dåliga bemötandet leder till att det ensamkommande barnet, som är i behov av hjälp och stöd, kan ha det svårt att ta emot hjälpen, just för att den vuxne bekräftar barnets självbild som omöjlig att hjälpa, jobbig, bortskämt, oviktigt och elakt. Också om barnet skulle ta till sig modet att berätta om något dåligt den gjort blir det lätt för en vuxen att fördöma barnet. Risken i att förlora barnperspektivet när man arbetar med ensamkommande barn med problem är att den vuxna kan få för sig att man helt plötsligt vill försvara sig, uppfostra, sätta dit eller förminska barnet. Vuxna har en bild av hur ett barn ska vara, vilket vissa ensamkommande barn inte stämmer in

¹² Länsstyrelsen Stockholm, Rapport 2016:1. *Ensamkommande barn som försvinner- nulägesanalys*. Stockholm, Oxford Research AB, s. 1-3.

¹³ Bris. *Barnperspektiv i samtal*.

<https://www.bris.se/for-vuxna-om-barn/samtala-med-barn/barnperspektiv-i-samtal/>. Hämtad 11.11.2019.

i mallen på, just för att de tvingats bli vuxna snabbt, fly för sitt liv och varit utsatta för hemska saker under flyktvägen. Det är viktigt att vuxna har det i åtanke, att barn baserat på erfarenheter och mognad, beter sig olika. Något som är av stor betydelse för barnperspektivet handlar om att vuxna som kommer i kontakt med barn måste låta barnet komma till tals och bli lyssnade på. Detta är inte endast en av de grundläggande principerna enligt barnkonventionen, utan också en avgörande faktor för att bygga upp barnets självkänsla¹⁴.

Stämplingsteorin

Stämplingsteorin behandlar sambandet mellan det avvikande beteendet hos en individ och att det inte är en egenskap utan något som uppstår när man sätter det i samband till omgivningen som inte har ett avvikande beteende. Det kan till exempel handla om att ett barn blir placerat på ett boende där det inte trivs, känner en oro inför att bli betraktad som vuxen och upplever psykisk ohälsa eller trauma. Teorin kan även appliceras på ensamkommande barn som begår brott och missbrukar. Okunskapen om vad de ensamkommande barnen upplevt eller upplever är en bidragande faktor till att de blir stämplade av omgivningen som oönskade och att ensamkommande barn som kommer till Sverige inte har en positiv klang kring sig. Detta känner de ensamkommande barnen av omgivningen när de inte blir behandlade som "svenska barn" och den stämplingen förstärker avvikelsen. Såsom avvikande beteende definierar man även om de ensamkommande barnen som vänder sig till kriminalitet i form av att till exempel sälja sex eller narkotika eller köpa droger för eget bruk. Det är negativa sidor hos en viss del av de ensamkommande barnen som media väljer att lyfta fram och som därmed förstärker människors bild av dessa barn. Det blir en bild av de ensamkommande barnen som blir mer negativ än den var innan. Men det är normalt att människan ibland gör fel och framförallt ensamkommande barn, som kommer till Sverige som är ett främmande land för dem, där de regler och normer som finns är okända för dem. Beroende på hur mycket ensamkommande barn känner av omgivningens negativa reaktioner gentemot dem kan avvikelsen påverka deras självbild. För de som påverkas blir avvikelsen och konsekvenserna av att sälja sex, droger eller köpa droger för eget bruk något som påverkar barnens självbild. Därefter blir de

¹⁴ Bris. *Barnperspektiv i samtal*.

stigmatiserade och får väldigt svårt att se sig själva som något annat än ett ensamkommande barn som är kriminellt och säljer sex eller droger¹⁵.

1.5 Metod och material

I denna del av studien kommer det redogöras för syftet med valet av den metod som används. Det kommer även att beskrivas vilken den valda metoden är för materialinsamling gällande den föreliggande studien¹⁶.

Kvalitativ textanalys

När det ska ges svar på frågeställningarna i denna uppsats är den lämpligaste metoden att identifiera och undersöka dess beståndsdelar. Med användningen av en textanalys i en kvalitativ metod är intresset att tolka problematiken i asylprocessen som brister i säker hantering och mottagande av ensamkommande barn. Den användas för att tolka vissa händelser som i denna uppsats kommer vara orsakerna och konsekvenserna. Till exempel det avvikande beteendet som riskerar konsekvenser i ett samhälle och där asylprocessen därmed kan relateras till samhällsprocessen. Denna studie har ett kvalitativt tillvägagångssätt för att den syftar och strävar efter att undersöka ett problem som består i samhället men där det viktigaste är att skapa en förståelse av den verkligheten som de försvunna barnen som finns i Sverige går igenom. Rapporter från bl.a. Länsstyrelsen i Stockholm, Bris och Barnombudsmannen kommer att analyseras då de behandlar ämnet ur olika avseenden av att de ensamkommande barnen försvinner, vilka inkluderar en beskrivning av konsekvenserna som följer såsom människohandel och sexuell exploatering, kriminalitet i form av exempelvis stöld och rån men också försäljning och bruk av droger. Syftet med denna metod är att ta fasta på texters kvalitativa aspekt och att under läsningens gång ta reda på de underliggande motiven och hur de kan klargöras genom att belysa centrala begrepp¹⁷.

¹⁵ Stämplingsteori. *Nationalencyklopedin*. 2019.

<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/stämplingsteori>. Hämtad 26.11.2019.

¹⁶ Sandgren, Claes. *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare: ämne, material, metod och argumentation*. Stockholm: Norstedts juridik, 2015, s. 39.

¹⁷ Gustavsson, Martin och Sandström, Yvonne. *Metod: Guide för historiska studier*. Stockholm: Studentlitteratur, 2018, s.69.

Ahrne, Göran och Svensson, Peter. *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber, 2015, s. 54.

Metodval är den kvalitativa textanalysen eftersom den ger lämpligast möjlighet att analysera rapporter från myndigheter och artiklar som publicerades av bl.a. SvD, Unicef och SvT. År 2014 har den svenska debatten om ensamkommande flyktingar som är barn och dess orsaker riktat kritik mot myndigheter och politiker. Detta är inte något som slutat då situationen för flyktingar i världen inte blir bättre. Därav kommer uppsatsen att fokusera på tidsperioden 2014 - 2019, detta just för att ta del av det som är aktuellt inom ämnet. Metoden kommer att bli till stor hjälp för att angripa det empiriska materialet på ett lämpligt sätt¹⁸. Denna metod kommer att göra det möjligt att besvara frågeställningarna som belyser orsakerna till att ensamkommande barn försvinner samt konsekvenserna härav genom att analysera intentionerna bakom materialet¹⁹.

Materialet

I uppsatsen har rapporter och statistik från olika myndigheter och organisationer avseende information om orsaker till att ensamkommande barn försvinner samt konsekvenserna härav granskats och analyserats. Rapporterna kommer bland annat från Länsstyrelsen i Stockholm (år 2016,) Barnombudsmannen (år 2017), Bris (2017), FN (2005, 2009, 2016) och Socialstyrelsen (2017). Därutöver inkluderas artiklar från SvD (2016), Unicef (2014, 2017), Ecpat (2016), SvT (2016) och Barnrättsbyrån (2019). Rapporterna som kommer att användas och vara primära källor i denna uppsats är hämtade från ovanstående myndigheter, kommuner och landsting där offentlighetsprincipen råder, vilket innebär att allt material som presenteras är offentliga handlingar som alla människor har rätt att läsa och ta del av. Detta innebär att innan de publicerar sina rapporter eller skrifter är de väldigt noggranna med vad de publicerar eller inte just för att det kommer kunna läsas av alla. Därför anses källor från myndigheter, kommuner och landsting vara pålitliga och trovärdiga²⁰.

För att identifiera rapporter och artiklar som är huvudmaterialet till uppsatsen har jag använt mig av databasen Libris som är de svenska bibliotekens digitala sökmotor. Google Scholar har använts för att få fram information i vetenskapliga och akademiska webbkällor. Främst har Googles vanliga sökmotor använts, där mycket information finns samlad och tillgänglig. Via dessa arbetsverktyg är det möjligt att ta del av myndigheters, kommuners och landstings

¹⁸ Sandgren. *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare: ämne, material, metod och argumentation*, s. 49-52.

¹⁹ Gustavsson och Sandström. *Metod: Guide för historiska studier*, s. 69.

²⁰ Gustavsson och Sandström. *Metod: Guide för historiska studier*, s. 28.

rapporter, artiklar och skrifter. Att finna rapporter med barnperspektiv har varit avgörande för att granskningen skulle kunna utföras. Statistik på antalet ensamkommande barn det rör sig om som avvikit eller försvunnit presenteras om tillgängligt för att ge en korrekt beskrivning av verkligheten. Därefter söktes efter orsaker och konsekvenser som identifierar och kan relateras till statistiken²¹. För att urvalet skulle ge en så korrekt verklighetsbild som möjligt har orsaker och konsekvenser valts utifrån tre kriterier. Kriterierna för orsaker är: oro inför 18-årsdagen, bristande delaktighet i placeringen, psykisk ohälsa och trauma. Kriterierna för konsekvenser är: människohandel och sexuell exploatering, kriminalitet i form av stöld och rån samt kriminalitet i form av försäljning och köp av droger. Slutligen valdes åtta olika rapporter ut och ett flertal (ca 14) artiklar. Rapporterna är primära för uppsatsen och har fokus på barnperspektiv gällande situationen för ensamkommande barn som försvinner.

Hur materialet hanterats

Underlaget för granskningen av texterna från rapporter och artiklar sammanställdes i var sitt Google-dokument där varje rapport och artikel fick ett dokument med en titel och namn på myndigheten eller källan. Varje dokument sammanställdes med information om orsaker till att ensamkommande barn försvinner, såsom ålder, placering, trauma men också konsekvensen härav, såsom människohandel och kriminalitet i form av stöld och droger. I dokumenten fanns det även med statistik på ensamkommande barns försvinnanden. Efter att ha läst allt material och tagit ut det mest relevanta från dem gjordes ytterligare dokument med textanalys. Denna gång namngavs varje enskilt dokument det huvudområdet det skulle handla om. Tre enskilda dokument namngavs således "Oro inför 18-årsdagen", "Bristande delaktighet i placeringen" och "Psykisk ohälsa och trauma". Tre andra dokument gavs namnen "Människohandel och sexuell exploatering", "Kriminalitet i form av stöld och rån" och "Kriminalitet i form av försäljning och köp av droger". Detta gjordes för att ytterligare sortera bort mindre relevant information baserat på infallsvinkeln hos författaren eller intresset av att tolka texten på ett visst sätt, såsom ensamkommande barns avsikt eller handlingar, det historiska skedet när flyktingkrisen startade eller samhällsprocessen där man tvingas anpassa sig. Ytterligare anledning till fördelningen var för att jämföra artiklarna och sortera fram den mest relevanta informationen som besvarar titeln på dokumentet då det alltid

²¹ Gustavsson och Sandström. *Metod: Guide för historiska studier*, s. 70.

Sandgren. *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare: ämne, material, metod och argumentation*, s. 99-101.

är frågan som avgör i en textanalys. Utifrån detta har textanalysen av rapporterna och artiklarna gjorts i enlighet med metoden²².

Metodkritik

Det är svårt att finna exakt statistik på ensamkommande barn som försvinner. Därför blir det även svårt att säga hur många det är som försvinner på grund av de orsaker denna uppsats tar upp. Med den statistiken och information med barnens perspektiv som framgick i rapporterna kunde man dock bilda sig en uppfattning om vilka som är de vanligaste orsakerna. Likaså vad gäller konsekvenserna av att ensamkommande barn försvinner, gjordes det en analys där det framgick vilka de vanligaste konsekvenserna var, därav valet av de som inkluderas i uppsatsen. Det har varit svårt att hitta exakt statistik. Författaren är medveten om att hade andra urval gjorts kunde utfallet ha blivit annorlunda. Det relevanta är granskningen av hur beskrivningar av fokusområdena redogjorts för i både rapporter och artiklarna. Bristen av insamlad statistik har gjort att det finns en begränsning av vad uppsatsen kan undersöka. De rapporterna där statistik granskas och redogörs för är mellan år 2014-2019. En kritik som kan riktas mot textanalysen är att den kan anses vara begränsad i och med rapporternas medvetenhet kring att deras information är bristfällig när det kommer till statistiken och hur många som försvinner på grund av de olika orsakerna eller hur många som utsätts för konsekvenserna²³.

Den främsta fördelen med textanalys är att den metoden används vid analys av texter, vilket gör att den är bäst lämpad i denna uppsats. Som forskningsmetod kan det dock vara en nackdel då en textanalys kräver mycket läsning som författaren måste ta sig igenom men också analysera. Detta måste ske kritiskt då en analys kan ske ur olika perspektiv beroende på vem det är som gör analysen. I denna uppsats görs en analys utifrån två perspektiv, nämligen barnperspektivet och stämplingsperspektivet. Olika tolkningar av texter kan dock uppstå eftersom de som analyserar har olika förståelser inför ämnet²⁴.

²² Gustavsson och Sandström. *Metod: Guide för historiska studier*, s. 69.

²³ Kvale, Steinar och Brinkmann, Svend. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 3. uppl. Studentlitteratur AB, 2014, s. 44.

²⁴ Boréus, Kristina och Bergström, Göran. *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. 4. uppl. Studentlitteratur AB, 2018, s. 84.

Genom att göra en kvalitativ textanalys studeras materialet ingående, vilket bidrar till ökad förståelse för de olika orsakerna och konsekvenserna som ensamkommande barn upplever och möter²⁵. Det uppsatsen riskerar att förlora genom vald metod är verifierad statistik på hur många ensamkommande barn det faktiskt rör sig om, men också tankar och åsikter från kommun- eller myndighetspersoner som möter med de ensamkommande barnen.

Kritik inför användning av andra metoder

Om uppsatsens syfte hade behandlats med en annan metod, till exempel begreppsanalys, skulle uppsatsen behövt handla om att undersöka begreppet ”försvinnande”. Fastän begreppet är ytterst aktuellt, är det inte begreppet i sig uppsatsen ska handla om. Av den anledningen är begreppsanalys inte en användbar metod till denna uppsats. Det är inte intentionen att använda teoriernas syn på begreppet ”försvinnande” för att vidareutveckla teorierna, utan snarare ska begreppet ”försvinnande” användas som ett verktyg och ge en förståelse till analysen av ensamkommande barn som försvinner²⁶.

En intervjumetod är lämpligast för att få fram trovärdig och aktuell information och underlag till uppsatsen som kommer från de ensamkommande barnen själva²⁷. På så sätt skulle man kunna ta reda på varför de avviker eller försvinner. Men när det gäller barn som kan uppleva trauma och psykisk ohälsa avrådes detta. Därtill krävs tillstånd för att intervjua minderåriga från vårdnadshavare eller myndighetspersoner, vilket tar lång tid att få.

En annan metod som inte var användbar för uppsatsens syfte var argumentationsanalys, som innebär att man ställer för- och motargument mot varandra. Exempelvis skulle uppsatsen behöva undersöka de olika argumenten för att se vare sig det är en mottagbar orsak till eller konsekvens av att försvinna och när man sammanställt alla argumenten över tid kan man skilja på åsikterna och se hur de förändrats. Uppsatsen innehåller många argument men de ställs inte emot varandra på det sätt som krävs i en argumentationsanalys²⁸.

²⁵ Dahlgren, Lars Owe och Johansson, Kristina. *Handbok i kvalitativ analys*. 1. uppl. Stockholm : Liber, 2009, s.122-126.

²⁶ Kurunmäki, Jussi. och Marjanen, Jani. *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. 4. uppl. Lund: Studentlitteratur, 2018, s. 187, 196.

²⁷ Dahlgren och Johansson. *Handbok i kvalitativ analys*, s. 126.

²⁸ Beckman, Ludvig. *Grundbok i idéanalys – det kritiska studiet av politiska texter och idéer*. Estland: Tallinna Raamatutrukikikoda, 2007, s. 39-42.

1.5 Avgränsningar

För att tydliggöra komplexiteten som finns i att ensamkommande barn faktiskt försvinner i Sverige undersöks detta mer djupgående medan ämnet mänskliga rättigheter behandlas mer generellt och brett. Uppsatsen kommer inte att ha en juridisk utgångspunkt, därmed inte heller ta sin utgångspunkt i lagtexter eller detaljerad information om specifika rättigheter. Däremot så refereras i några sammanhang till vissa rättigheter och då framförallt till artiklar i barnkonventionen. Uppsatsen kommer endast att fokusera på tre orsaker och tre konsekvenser utifrån begränsningsskäl. På grund av uppsatsens omfång var detta en nödvändig begränsning fastän det finns flera kända orsaker och konsekvenser.

1.6 Disposition

Uppsatsens inledande kapitel 1 ger läsaren en introduktion till uppsatsen. Där kommer bakgrund, syfte, frågeställningar, tidigare forskning, teori, metod, material och avgränsningar presenteras. Två teoretiska utgångspunkter kommer att presenteras, vilka är barnperspektivet och stämplingsteorin. Under rubriken tidigare forskning kommer det att redogöras för relevansen av valda rapporter och vetenskapliga artiklar om ensamkommande barn som försvinner. Metoden bygger på samma utgångspunkter. Metoddelen innehåller också en diskussion om det material som utgör underlaget för uppsatsen och hur detta material används. I kapitel 2 besvaras frågeställningarna. Där förklaras tre orsaker till att ensamkommande barn försvinner, som är viktiga att ha kunskap om när man ska lära eller forska vidare kring ämnet. Vidare presenteras tre konsekvenser av att ensamkommande barn försvinner med hjälp av materialet som redogör och tydligt ger definitioner av sexuell utnyttjande och kriminalitet i form av stöld, rån och droger som barnen riskerar att utsättas för. I kapitel 3 behandlar uppsatsen en sammanfattande text där forskningen, analysen av frågeställningarna och slutsatserna speglas. Uppsatsen avslutas med en litteratur- och källförteckning²⁹.

2. Resultat av studien

2.1 Orsaker till att ensamkommande barn försvinner

²⁹ Sandgren. *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare: ämne, material, metod och argumentation*, s. 75-77.

Detta kapitel kommer handla om vilka orsaker som ligger till bakom att ensamkommande barn försvinner. Det finns flera orsaker som till exempel att barnet vantrivs, att vuxna inte lyssnar på barnet, att barnet blivit illa behandlat, att barnet inte får vara nära de som betyder mest för det, att barnet längtar efter en meningsfull vardag, att barnet har ett försörjningsansvar, att barnet lider av fattigdom, att barnet saknar möjlighet till utbildning, att barnet lider av svår trauma från hemlandet, att barnet känner en oro inför sin 18-årsdag, att barnet inte är delaktigt i sin placering, att barnet blir omplacerat, att barnet skiljs från vänner och släkt, att barnet lever i en dålig miljö på boendet, att barnet lider av psykisk ohälsa, att barnets asylprocess är lång, att barnet bli betraktat som vuxen, att barnet utsätts för en rättsosäker åldersbedömning, att barnet känner rädsla för att få avslag och skickas tillbaka till hemlandet. Hur barn upplever att de stämplas av omgivningen på grund av omständigheter som inte stämmer kan påverka ifall de försvinner eller inte. Nästan alla orsaker som nämns ovan kommer att inkluderas i analysen där de sorteras in under den rubrik där de passar bäst. Men den fördjupade analysen kommer utgå från tre orsaker som är oro inför 18-årsdagen, en bristande delaktighet i planering och psykisk ohälsa samt trauma, som är de vanligaste och mest oroväckande orsakerna till att ensamkommande barn försvinner.

2.1.1 Oro inför 18-årsdagen

Länsstyrelsen i Stockholm har gjort en kartläggning av ensamkommande barn som försvinner där det framgår att en av de vanligaste orsakerna till att ensamkommande barn försvinner är på grund av att de känner en stark oro inför sin 18-årsdag. Denna oro uppstår på grund av att myndigheter såsom Migrationsverket skriver upp barnets ålder och ofta på grund härav avslår barnets asylansökan. Av Migrationsverkets statistik framgår det att det handlar om totalt 83 % av de ensamkommande barnen som var över 16 år och 3 % som är under 12 år som försvinner³⁰. Många ensamkommande barn försvinner alltså på grund av att de stämplas och betraktas som vuxna fastän de inte är det.

I barnkonventionen finns artikel 1 som definierar ett barn som varje människa som är under 18 år. Enligt barnkonventionens artikel 3 ska alla beslut som rör barn i första hand beakta vad

³⁰ Länsstyrelsen Stockholm, Rapport 2016:25. *På flykt och försvunnen - En nationell kartläggning av ensamkommande barn som avviker*. Oxford Research AB, s. 28.
<https://www.lansstyrelsen.se/download/18.570d3e071634a145608674/1555414293682/Rapport%202016-25%20På%20flykt%20och%20försvunnen.pdf>. Hämtad 05.11.2019.

som bedöms vara barnets bästa³¹. Trots dessa bestämmelser ifrågasätter myndigheter ofta barnets ålder och skriver upp åldern vid osäkerhet genom en åldersbedömning. Myndigheter fattar beslut som inte är för barnets bästa, då en ålderuppskrivning får många negativa följder för barnet. Till exempel blir barnet fråntaget rättigheterna såsom att få hjälp på boendet, få bo kvar i samma kommun, gå kvar i samma skola med kompisar det skapat en relation till och få hjälp med försörjning. När en person fyller 18 år och plötsligt betraktas som vuxen ställs kravet på den asylsökande att ordna dessa delar själv, vilket är en bidragande faktor till att ensamkommande barn känner en stark oro inför att fylla 18 år³².

FN:s barnrättskommitté har kritiserat den snabba övergången från att vara ett barn under 18 år till att betraktas som vuxen och själv förväntas ordna med boende, försörjning, vid behov ett fortsatt psykiskt stöd och möjlighet att oavsett ålder få slutföra sin utbildning³³. När ensamkommande barn får veta att de står utan särskilt stöd och hjälp efter 18-årsdagen avviker och försvinner flera av dem³⁴. Ensamkommande barn anser att alldeles för lite information ges om vad en ålderuppskrivning innebär. Ett av barnen, som omfattas av barnrättskommitténs kartläggning, beskriver hur ett annat EU-lands åldersbedömning var det som låg som grund för åldersuppskrivningen. På grund av att barnet blev felaktigt uppskrivet i ålder flydde barnet vidare till Sverige i hopp om att bli korrekt bedömd. När barnet kommit till Sverige fick det höra rykten om att svenska myndigheter kontrollerar genom fingeravtryck ifall barnet har registrerats av annat EU-land. Då blev barnet mycket rädd och valde att bränna sina fingertoppar så att det inte skulle framkomma att det registrerats i ett annat EU-land och registrerats till en högre ålder. På grund av smärtan kunde barnet inte helt bränna bort sina fingertoppar. När det sedan gjordes en kontroll med fingeravtryck av svenska myndigheter fick de en träff på barnet och fick en uppgift om att barnet i det andra EU-landet registrerats som varandes över 18 år. Barnet fick då veta att det skulle skickas tillbaka till det andra EU-landet för att få sin asylansökan prövad där. Av förtvivlan över att

³¹ Unicef.se, Barnkonventionen: Artikel 1. *Som barn räknas varje människa under 18 år.*

Unicef.se, Barnkonventionen: Artikel 3. *Varje barn ska komma i främsta rummet.*

³² Barnombudsmannen, Rapport 2017. *Ensamkommande barn som försvinner*, s. 12.

³³ FN:s barnrättskommitté, General comment No. 20 (2016) on the implementation of the rights of the child during adolescence, punkt 5.

³⁴ Barnombudsmannen, Rapport 2017. *Ensamkommande barn som försvinner*, s. 19.

barnet skulle få sin asylansökan prövad som vuxen i det andra EU-landet beslutade sig barnet för att avvika i Sverige³⁵.

Många av de ensamkommande barnen lever hellre gömda i Sverige än synliga i hemlandet eller andra länder där de blivit ålderuppskrivna och där de enligt egen uppfattning riskerar dålig behandling och att inte få sina rättigheter tillgodosedda. Det går även rykten bland de ensamkommande barnen under de långa handläggningstiderna hos migrationsmyndigheterna att man kan få avslag på sin asylansökan innan sin 18-årsdag och att polisen då är ute efter en. Då tänker många av de ensamkommande barnen att det är bättre att avvika innan man hunnit fylla 18 år än att Migrationsverket tvingar en att återvända till hemlandet. Hoppet man hade när man gjorde en asylansökan försvinner och att planera rymmen är det enda man har kvar. Detta är något som många ensamkommande barn tänker och känner, oavsett om de trivs bra i skolan och boende eller inte. Vanligast blir att barnet bryter kontakten med svenska myndigheter och de man kommit nära för att det betyder mer för det ensamkommande barnet att inte skickas tillbaka än att ha det sociala stödet³⁶.

2.1.2 Bristande delaktighet i placeringen

Enligt artikel 20 i barnkonventionen har “alla barn som av olika anledningar inte kan bo kvar i sin hemmiljö rätt till skydd och stöd från staten, samt rätt till ett alternativt hem”³⁷, men detta är något som Sverige brister i vid sin hantering och placering av ensamkommande barn. En orsak till att ensamkommande barn avviker och försvinner är för att det finns sådana missförhållanden på boendet där de blivit placerade. Till exempel beskriver vissa av barnen att personalen behandlat dem illa och diskriminerat dem på grund av att de har ett annat ursprung eller annan religion, traditioner och sedvänjor. Barnen känner sig stämplade och att personalen på boendet inte skulle ha betett sig bristfälligt om det vore svenska barn.

³⁵ Barnombudsmannen, Rapport 2017. *Ensamkommande barn som försvinner*, s. 13.

Europaparlamentets och rådets förordning, (EU) nr 604/2013. *Om kriterier och mekanismer för att avgöra vilken medlemsstat som är ansvarig för att pröva en ansökan om internationellt skydd som en tredjelandsmedborgare eller en statslös person har lämnat in i någon medlemsstat (Dublinförordningen). Ensamkommande barn är som huvudregel undantagna från Dublinförordningen.* 26.06.2013. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R0604>. Hämtad 06.01.2019.

³⁶ Barnombudsmannen, Rapport 2017. *Ensamkommande barn som försvinner*, s. 1.

³⁷ Unicef.se, Barnkonventionen: Artikel 20. *Alla barn som av olika anledningar inte kan bo kvar i sin hemmiljö har rätt till skydd och stöd från staten, samt rätt till ett alternativt hem.*

Personalens bristfälliga beteende är således ytterligare en orsak som gör att barn inte trivs och inte vill stanna kvar³⁸.

Tidigare Barnombudsmannen Fredrik Malmberg påpekar att bristen på trygghet och omsorg som ensamkommande barn möter i Sverige kan bli avgörande för ifall de kommer avvika och försvinna eller inte. Därför är det viktigt att personal på boenden och i relation till ensamkommande barn vid ankomstskeppet bygger upp en relation i form av trygghet med barnet³⁹. Socialstyrelsen ansvarar för utredning kring ensamkommande barns placeringar i familjer och placering på boenden där säkerhet, trygghet, information och hänsyn till barnets synpunkter är sådant man måste gå igenom innan beslut. Trots detta upplever barn, som blivit placerade på boenden där det förekommer våld och missbruk, att det inte känns att det har fått vara delaktiga i sin placering, vilket blir en orsak till att de avviker och försvinner⁴⁰.

FN:s barnrättskommitté anser att när man inte lyssnar på barn och konsekvenserna härav blir att de utsätts för våld, hot och kränkningar, så har man brutit mot barnens rättigheter, då barn har rätt att vara delaktiga och bli hörda på⁴¹. Socionomen Viktoria Skoog anser att det avvikande beteendet är ett sätt för barnet att ta saken i egna händer när det inte blir lyssnat på⁴². Forskarna Maria Heimer, Elisabeth Näsman och Joakim Palme har undersökt barns rätt att komma till tals och resultatet visar att barn som fått komma till tals och blivit hörda på har en ökad möjlighet att påverka problem som kommit fram i utredningen. Forskarna anser vidare att orsakerna till det avvikande och försvinnande beteendet grundar sig i missnöjet med den placering man blivit tilldelad utan att få inverka när man kommit som ensamkommande barn

³⁸ Malmberg, Fredrik. *Barn på flykt*. Barnombudsmannen. 24.03.2017.

<https://www.barnombudsmannen.se/barnombudsmannen/vart-arbete/skrivelser/2017/1/barn-pa-flykt/>. Hämtad 23.10.2019.

Barnombudsmannen, Rapport 2017. *Ensamkommande barn som försvinner*, s. 12.

³⁹ Floman, Marcus. *BO kräver handlingsplan för försvunna flyktingbarn*. SvD. 27.01.201.

⁴⁰ Socialstyrelsen, *Analys av situationen i socialtjänsten våren 2017 - fokus på ensamkommande flickor, yngre barn, nätverksplaceringar samt suicidrisk*. 20.06.2017, s. 23.

<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2017-6-14.pdf>. Hämtad 18.11.2019.

Socialtjänstlagen (2001:453), 11 kap, 10 §.

Unicef.se, Barnkonventionen: Artikel 12. *Barn har rätt att uttrycka sin mening och höras i alla frågor som rör barnet. Hänsyn ska tas till barnets åsikter, utifrån barnets ålder och mognad.*

Barnombudsmannen, Rapport 2017. *Ensamkommande barn som försvinner*, s. 14.

⁴¹ FN:s barnrättskommitté, Allmän kommentar nr 12 (2009), Barnets rätt att bli hörd, punkt 42 och 45.

⁴² Barnombudsmannen, Rapport 2017. *Ensamkommande barn som försvinner*, s. 49.

Skoog, Victoria. *“Barn som flyttas i offentlig regi - En studie av förekomst och upplevelser av instabil samhällsvård för barn”*. Umeå universitet, 2013, s. 34.

och haft svårigheter med språket, vilket försvårar det för en att göra sig hörd⁴³. Sverige brister även vid omhändertagandet av ensamkommande barn då det ofta förekommer att man flyttar runt på barnen, vilket gör att de aldrig hinner känna sig hemma⁴⁴. Det uppstår en otrygghet efter omplaceringar som blir en orsak till att barn avviker och försvinner. Enligt FN:s barnrättskommitté och Europaparlament borde man inte omplacera barn om syftet inte är för barnets bästa⁴⁵. Det händer även att ensamkommande barn utan rimlig förklaring separeras från släkt och vänner som de känner trygghet med. En orsak till avvikande eller försvinnande är för att återfinna syskon eller vänner man fått en bra relation med. I FN:s barnrättskommittés allmänna kommentarer nummer 6 punkt, EU:s skyddsgrundsdirektiv⁴⁶ artikel 31 samt EU:s mottagandedirektiv⁴⁷ artikel 24 fastställs principen om sammanhållning av familjer, vilket innebär att syskon inte bör separeras vid placeringar med hänsyn till barnets bästa⁴⁸. Det uppstår även situationer där ensamkommande barn vill byta kommun som de blivit placerade i. Till exempel barn som blivit anvisade till småstäder där de saknar aktiviteter och känner sig isolerade från det stora samhället avviker och försvinner till storstäder⁴⁹. Den allra vanligaste orsaken till avvikande och försvinnanden är då barn får avslag på sin asylansökan. Antalet barn som försvinner på grund härav förväntas ständigt

⁴³ Heimer, Maria, Näsman, Elisabet och Palme, Joakim. *Rättighetsbärare eller problembärare? Barns rätt att komma till tals och socialtjänstens insatser*, Uppsala Universitet, 2017, s. 39.

Barnombudsmannen, Rapport 2017. *Ensamkommande barn som försvinner*, s. 16.

⁴⁴ Malmberg, Fredrik. Barnombudsmannen. "Barn på flykt". 24.03.2017.

⁴⁵ Barnombudsmannen, Rapport 2017. *Ensamkommande barn som försvinner*, s. 17.

FN:s barnrättskommitté, Allmän kommentar nr 6 (2005), Behandlingen av ensamkommande barn och barn som har skilts från föräldrarna utanför ursprungslandet, punkt 40.

Skyddsgrundsdirektivet (2011/95/EU), artikel 31.

<https://lagen.nu/2001:453>. Hämtad 04.11.2019.

Mottagandedirektivet (2013/33/EU), artikel 24.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?uri=CELEX:32013L0033>. Hämtad 04.11.2019.

⁴⁶ Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/95/EU av den 13 december 2011 om normer för när tredjelandsmedborgare eller statslösa personer ska anses berättigade till internationellt skydd, för en enhetlig status för flyktingar eller personer som uppfyller kraven för att betecknas som subsidiärt skyddsbehövande, och för innehållet i det beviljade skyddet.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?uri=CELEX:32011L0095>. Hämtad 06.01.2019.

⁴⁷ Rådets direktiv 2003/9/EG om miniminormer för mottagande av asylsökande i medlemsstaterna antogs den 27 januari 2003. <https://open.karnovgroup.se/asyl-och-invandringpolitik/CELEX32003L0009>. 04.11.2019.

⁴⁸ Barnombudsmannen, Rapport 2017. *Ensamkommande barn som försvinner*, s. 17

FN:s barnrättskommitté, Allmän kommentar nr 6 (2005), Behandlingen av ensamkommande barn och barn som har skilts från föräldrarna utanför ursprungslandet, punkt 40.

Skyddsgrundsdirektivet (2011/95/ EU), artikel 31.

Mottagandedirektivet (2013/33/EU), artikel 24.

⁴⁹ Länsstyrelsen Stockholm, Rapport 2016:25. *På flykt och försvunnen - En nationell kartläggning av ensamkommande barn som avviker*. Oxford Research AB, s. 30.

Barnombudsmannen, Rapport 2017. *Ensamkommande barn som försvinner*, s. 18.

Unicef.se, Barnkonventionen: Artikel 31. *Barn har rätt till lek, vila och fritid*.

öka, eftersom ett flertal barn som får avslag på sina asylansökningar inte ser ett annat alternativ än att leva som gatubarn i Sverige hellre än att återvända till hemlandet⁵⁰.

2.1.3 Psykisk ohälsa och trauma

Psykisk ohälsa och trauma är något ensamkommande barn bär med sig antingen från hemlandet eller flykten. Enligt artikel 24 i barnkonventionen, som handlar om psykisk ohälsa och trauma, har staten en skyldighet att tillgodose barn sin rätt till bästa möjliga hälsa, tillgång till hälso- och sjukvård samt till rehabilitering och att traditionella sedvänjor som är skadliga för barns hälsa ska avskaffas⁵¹.

När de ensamkommande barnen kommer till Sverige hamnar barnen i olika situationer, som ökar eller skapar den psykiska ohälsan och trauman som bidrar till att de avviker eller försvinner⁵². Det kan till exempel vara den långa asylprocessen, vantrivsel på boendet, diskriminering, den kulturella förändringen, hemlöshet, avsaknad av familj och själva ankomsten till Sverige, som kan vara psykiskt påfrestande för ensamkommande barn då känslan av ensamhet och oro inför framtiden tar över⁵³. Något som skapar psykisk ohälsa är även migrationsmyndigheternas långa handläggningstider. Den långa väntan på beslut efter asylansökan skapar psykisk ohälsa då ensamkommande barn under tiden oroar sig över vad som kommer hända dem: ska de skickas tillbaka och uppleva hemsckheter igen eller kommer de få stanna i säkerhet? För det är inte förrän de fått svar som de kan börja bearbeta sina trauman och har de redan börjat bearbeta trauman, men måste återvända, kan detta medföra förstärkande negativa upplevelser och konsekvenser för barnets hälsa. Därför är det viktigt att myndigheter vid ankomstskeppet inser hur viktigt det är att se över barnets hälsa så att de effektivt kan påbörja ett förebyggande arbete att bearbeta trauman, för annars finns det en risk att barnen avviker⁵⁴.

⁵⁰ Hrustic, Edina och Backlund, Gösta. *Två skolklasser flyktningbarn försvinner - varje månad*. Svt nyheter. 17.11.2016.

<https://www.google.se/amp/s/amp.svt.se/nyheter/lokalt/skane/alltfler-flyktningbarn-sparlost-forsvunna>. Hämtad 18.10.2019.

⁵¹ Unicef.se, Barnkonventionen: Artikel 24. *Barn har rätt till bästa möjliga hälsa, tillgång till hälso- och sjukvård samt till rehabilitering. Traditionella sedvänjor som är skadliga för barns hälsa ska avskaffas*.

⁵² Bris rapport 2017. *Barn som flytt - en riskgrupp för psykisk ohälsa*. Elanders, Mölnlycke, s. 3.

⁵³ Bris rapport 2017. *Barn som flytt - en riskgrupp för psykisk ohälsa*. Elanders, Mölnlycke, s. 13.

⁵⁴ Barnombudsmannen, Rapport 2017. *Ensamkommande barn som försvinner*, s. 19.

Eva Harnesk, som är psykolog och ansvarig för Rädda Barnens stödlinje, menar att en orsak till att barn vänder sig till dem är för att prata om psykisk ohälsa. Harnesk berättar att i samtalen har ensamkommande barn berättat om att de känner sig uppgivna, har svårt att sova, är nedstämda och har tappat hoppet⁵⁵. Socialstyrelsen har i en analys av situationen inom socialtjänsten år 2017 kommit fram till en liknande slutsats, vilket är att ensamkommande barn mår sämre idag än de som kom år 2015. Psykisk ohälsa grundar sig i rädsla att behöva återvända till hemlandet. Det är en allvarlig brist att ensamkommande barn med psykisk ohälsa inte får den hjälpen de är i behov av redan vid ankomstskeppet. Barnen känner sig stämplade och som att ingen tar deras psykisk ohälsa och trauma på allvar. Detta leder till att barnen känner en ökad hopplöshet, vilket gör att de avviker eller försvinner⁵⁶. Många av de barn som är ensamkommande känner en hopplöshet inför framtiden, vilket även medför en ökad risk för självskadebeteende. Ensamkommande barn som kommer i kontakt med sjuksköterskor berättar att de försökt att ta sitt liv och att avslag på asylansökan är stimulerande för dödsångest. De barn som faktiskt söker hjälp möts därtill av långa kötider i barn- och ungdomspsykiatri. När barn får stöd är det inte heller alltid professionell hjälp de möts av. Detta är ett stort problem som bidrar till att ensamkommande barn avviker och försvinner⁵⁷.

2.2 Konsekvenser av att ensamkommande barn försvinner utifrån ett barnperspektiv

Livet för barn som avviker och försvinner är viktigt att förstå. Barnen befinner sig i en svår situation bara genom att leva i en gatumiljö. Deras tillvaro är dock mer utsatt än så, eftersom många av dem även utsätts för brott såsom människohandel, sexuell exploatering, kriminalitet och droger - brott som barn varken ska utsättas för eller utsätta andra för. Barn som avvikit och är försvunna befinner sig i ett mycket underlägset och sårbart tillstånd där de gör vad som helst för att få sina grundläggande mänskliga rättigheter tillgodosedda som till exempel tillgång till mat, husrum och vård. Trots kommuners försök att ordna en dräglig tillvaro, lever ensamkommande barn som avvikit och försvunnit under sådana oacceptabla

⁵⁵ Barnombudsmannen, Rapport 2017. *Ensamkommande barn som försvinner*, s. 21.

⁵⁶ Socialstyrelsen, *Analys av situationen i socialtjänsten våren 2017 - fokus på ensamkommande flickor, yngre barn, nätverksplaceringar samt suicidrisk*. 20.06.2017, s. 23.

⁵⁷ Wickström, Anita. *Ensamkommande barn måste få tillgång till BUP*. Barnombudsmannen. 23.11.2017. <https://www.barnombudsmannen.se/barnombudsmannen/i-media/nyheter/2017/ensamkommande-barn-maste-fa-tillgang-till-bup/>. Hämtad 17.11.2019.

omständigheter i Sverige. Konsekvenserna innebär också till att barnen upplever att de stämplas för saker som inte stämmer, vilket påverkar deras självbild mycket negativt.

2.2.1 Människohandel och sexuell exploatering

Barnkonventionen inkluderar artiklar som är fastslagna för att hindra människohandel och exploatering av barn. Ett exempel är artikel 19, där det står att "barn ska skyddas mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande, inklusive sexuella övergrepp". Vidare, i artikel 34, konstateras att "barn ska skyddas från alla former av sexuellt utnyttjande och sexuella övergrepp". Artikel 35 i konventionen ställer kvar på att "varje stat ska förhindra bortförande och försäljning av, eller handel med, barn"⁵⁸. Hur många bestämmelser som än stadgas mot människohandel och sexuell exploatering så utgör dessa gärningar fortfarande världens tredje största organiserade brottslighet, som är en lönsam och välorganiserad brottslighet, som även finns i Sverige⁵⁹.

Organisationen Ecpat har sedan år 2015 uttryckt sin oro för att alla ensamkommande barn, som avviker eller försvinner, riskerar att utsättas för sexuella övergrepp och människohandel⁶⁰. Christian Frödén är polis och arbetar med uppsökandet av ensamkommande barn. Han beskriver att rädslan Ecpat haft blivit en verklighet för många barn. När barn avviker eller försvinner blir det ett problem att de är svåra att hitta och befinner sig utan tillgångar, vilket leder till att barnen utnyttjas. Problematiken är utbredd då de ensamkommande barnen inte använder internet eller bokar in sig på hotell, vilket skulle göra dem lättare att hitta. Vidare söker förövare upp ensamkommande avvikna och försvunna barn vid parker eller gathörn där de utsätts för övergrepp. Frödén belyser även att ensamkommande barn är beroende av vuxna

⁵⁸ Ecpat. *Ensamkommande barn exploateras i sexhandel*. 20.05.2016.

<https://www.ecpat.se/blogg/2016/05/20/ensamkommande-barn-exploateras-i-sexhandel>. Hämtad 09.12.2019.

Pettersson Elbied, Gabriella. *Hade vi agerat annorlunda om det var svenska barn*. SvD. 18.05.2016. <https://www.svd.se/ecpat-hade-agerat-annorlunda-om-det-var-svenska-barn/i/senaste>. Hämtad 05.11.2019.

⁵⁹ Unicef. *Människohandel är en form av slaveri*. 2018.

<https://unicef.se/fakta/handel-med-barn>. Hämtad 16.10.2019.

Unicef. Ensamkommandes förbund. *Handlingsplan mot handel med barn vi länge kämpat för är nu verklighet*. 16.04.2014.

⁶⁰ Ecpat. *Ensamkommande barn exploateras i sexhandel*. 20.05.2016.

Pettersson Elbied, Gabriella. *Hade vi agerat annorlunda om det var svenska barn*. SvD. 18.05.2016.

SFS 2019:839. *Om brott mot frihet och frid*.

SFS 2019:839. *Om sexualbrott*.

oavsett om de vill det eller inte⁶¹. Risken att bli exploaterad av samma person som hjälpt till och smugglat en till landet är mycket stor⁶². Barn befinner sig i en beroendeställning till människohandlarna och ser inget annat alternativ än att vara lojala mot dem. Barnet ser heller inget annat alternativ än att leva det liv som det lever just nu. Barn berättar därför inte om sin situation för myndighetspersoner och söker heller inte hjälp⁶³.

FN:s barnrättskommitté delar uppfattningen att det är svårt att komma åt gärningsmännen⁶⁴. De menar vidare att om fler ensamkommande barn försvinner ökar möjligheten för fler gärningsmän att utnyttja dem för sexuella syften och då uppfyller staten inte sin skyldighet i att skydda barn enligt barnkonventionen⁶⁵. Inför Barnombudsmannen berättar både flickor och pojkar hur de blivit sexuellt utnyttjade och sålt sina kroppar för att få pengar, mat eller husrum. En pojke berättar att han blivit utnyttjad när han sökt hjälp och att han tvingats till att utföra sexuella handlingar på en vuxen som ville hjälpa honom. Pojken är medveten om att han blir utnyttjad för sex och förklarar för Barnombudsmannen att pengar är drivkraften till att han följer med vuxna och att han efteråt bara tar en dusch med varmt vatten. Många barn delar pojkens upplevelser och i deras berättelser inför Barnombudsmannen framgår att barnen gör vad som helst för att få en plats att sova på och tänker inte på konsekvenserna ifall det kan vara farligt för dem eller inte. Det är svårt för de ensamkommande avvikna och försvunna barnen att göra en bedömning av ifall den vuxna som erbjuder hjälp har goda eller onda intentioner för att utnyttja dem och kräva något i utbyte. Många barn känner sig tvungna att ta den risken för att få husrum eller mat då de är i akut behov av att ha någonstans att sova och äta. Av omgivningen stämplas barnen som kriminella, fastän det för dem själva handlar om ren överlevnad. Detta påverkar också barnens självbild mycket negativt⁶⁶.

⁶¹ Svensson, Frida. *Flyktingungdomar utnyttjas i prostitution*. SvD. 18.05.2018. <https://www.svd.se/flyktingbarn-faller-offer-for-sexkopare/om/den-nya-prostitutionen>. Hämtad 26.11.2019. Barnombudsmannen, Rapport 2017. *Ensamkommande barn som försvinner*, s. 23.

⁶² Länsstyrelsen Stockholm, Rapport 2016:25. *På flykt och försvunnen- En nationell kartläggning av ensamkommande barn som avviker*. Oxford Research AB, s. 24.

⁶³ Unicef. *Människohandel är en form av slaveri*. 2018.

⁶⁴ Ecpat. *Ensamkommande barn exploateras i sexhandel*. 20.05.2016.

⁶⁵ Pettersson Elbied, Gabriella. *Hade vi agerat annorlunda om det var svenska barn*. SvD. 18.05.2016.

⁶⁶ Barnombudsmannen, Rapport 2017. *Ensamkommande barn som försvinner*, s. 24-25.

Unicef.se, Barnkonventionen: Artikel 27. *Barn har rätt till skälig levnadsstandard, till exempel bostad, kläder och mat*.

Att barn ska behöva agera på detta sätt går emot barnkonventionens artikel 24 som handlar om barns rätt till hälsa, att barn ska skyddas mot våld och tillgodoses en levnadsstandard som krävs för barnets fysiska, psykiska och sociala utveckling⁶⁷. Att ensamkommande barn som avvikit eller försvunnit och sedan blir utsatta för människohandel och sexuell exploatering är en konsekvens av en konsekvens, då utsatta ensamkommande barn lätt kan bli offer för dessa brott. En konsekvens av det i sin tur är att barnet kanske aldrig kommer kunna bli detsamma igen. Stress och trauma är konsekvenser som kommer med att man exploaterats för sådana brott och det kan ha en stor påverkan på barnet även långt framåt i livet om man inte får hjälp att hantera det på rätt sätt⁶⁸.

2.2.2 Kriminalitet i form av stöld och rån

Vuxna som vill begå brott och kriminella nätverk söker sig ofta till svaga, ensamma och personer som är i behov av pengar och andra tillgångar för att kunna utnyttja dessa till sina kriminella verksamheter. Dessa utsatta personer kan tänka sig bli medlemmar i kriminella nätverk för att få en tillhörighet och pengar i utbyte för kriminella tjänster⁶⁹.

Ensamkommande barn som avvikit och försvunnit beskriver att de ofta just hamnar i händerna på sådana personer och nätverk, som vill utnyttja dem, varför dessa barn ofta har erfarenheter av kriminalitet. Eftersom många av barnen har svårt att ensamma överleva på gatan, ser barnen ofta ingen annan utväg än att utföra brott åt en annan person i utbyte mot något som barnen behöver. Det kan till exempel vara kriminella tjänster i form av att stjäla eller råna för att få pengar, sovplats eller mat i utbyte⁷⁰. Många av de ensamkommande barnen som befinner sig i Sverige har inte ett brett kontaktnät. Polisen konstaterar att Sergels torg varit en mötesplats för ensamkommande barn som avvikit att kunna träffa landsmän på som därefter blir en trygghet för de. Där har de ofta kommit i kontakt med kriminella. Detta

⁶⁷ Unicef.se, Barnkonventionen: Artikel 24. *Barn har rätt till bästa möjliga hälsa, tillgång till hälso- och sjukvård samt till rehabilitering. Traditionella sedvänjor som är skadliga för barns hälsa ska avskaffas.*

⁶⁸ Länsstyrelsen Stockholm. *Den långa resan*. Skrift framtagen av Linköpings Universitet, s. 10-11.

⁶⁹ Länsstyrelsen Stockholm, Rapport 2016. *Ensamkommande barn som försvinner - nulägesanalys*. Stockholm, Oxford Research AB, s. 18-19.

⁷⁰ Länsstyrelsen Stockholm, Rapport 2016. *Ensamkommande barn som försvinner - nulägesanalys*. Stockholm, Oxford Research AB. Sida 18-19.

Barnombudsmannen, Rapport 2017. *Ensamkommande barn som försvinner*, s. 23.

har orsakat att många ensamkommande barn som avvikit eller försvunnit har blivit involverade i kriminalitet⁷¹.

Barnombudsmannen delar uppfattningen att kriminella nätverk utnyttjar ensamkommande barn som avvikit och lever i gatumiljö. Det är vanligt att barnen går ärenden åt andra för att få pengar. Till exempel kan kriminella ge barnet en sak och säga att barnet ska ge saken till en annan person som barnet kommer få 300 kronor av⁷². Polisen Christian Frödén anser att ensamkommande barn som avviker och hamnar i kriminalitet lever i en väldigt utsatt situation då de kan betala svart för att få boende, men också för att ta emot svarta pengar genom att sälja saker man stulit och rånat⁷³. Ensamkommande barn som avvikit eller försvunnit beskriver att man måste stjäla, råna eller begå andra brott, eftersom det är det enda sättet för dem att få pengar och överleva. De flesta barnen är medvetna om att de handlingar de begår är olagliga, men förklarar att de dels befinner sig i en så svår och desperat situation att de måste begå brott för att klara sig, dels att det blivit stämplade som kriminella av omgivningen, vilket gjort att steget till att begå brott inte blivit så stort⁷⁴.

2.2.3 Kriminalitet i form av försäljning och köp av droger

Barnkonventionens artikel 33 kräver att barn ska skyddas från narkotika och artikel 36 kräver att varje stat ska skydda barn från alla andra former av utnyttjande som kan skada barnet⁷⁵. Dessa artiklar blir av yttersta relevans vid analys av vad ensamkommande barn som avvikit riskerar då de är mycket tillgängliga och lätta att exploatera samt utnyttja av människor som har onda intentioner.

Det förekommer att ensamkommande barn som avvikit eller försvunnit erbjuds att sälja droger. Många av barnen har mycket svårt att säga nej till erbjudandet då behovet av

⁷¹ Länsstyrelsen Stockholm, Rapport 2016. *Ensamkommande barn som försvinner- nulägesanalys*. Stockholm, Oxford Research AB, s. 19.

Barnombudsmannen, Rapport 2017. *Ensamkommande barn som försvinner*, s. 24.

⁷² Barnombudsmannen, Rapport 2017. *Ensamkommande barn som försvinner*, s. 24.

⁷³ Wickström, Anita. *Enda sättet att få pengar är att antingen sälja sex eller begå brott*. Intervju med Christian Frödén. Barnombudsmannen. 20.12.2017.

<https://www.barnombudsmannen.se/barnombudsmannen/i-media/nyheter/2017/ny-rapport-om-ensamkommande-barn-som-forsvinner/enda-sattet-att-fa-pengar-ar-att-antingen-salja-sex-eller-bega-brott/>. Hämtad 18.11.2019.

⁷⁴ Barnombudsmannen, Rapport 2017. *Ensamkommande barn som försvinner*, s. 23-24.

⁷⁵ Unicef.se, Barnkonventionen: Artikel 33. *Barn ska skyddas från narkotika*.

Unicef.se, Barnkonventionen: Artikel 36. *Varje stat ska skydda barn från alla andra former av utnyttjande som kan skada barnet*.

försörjning är så stort. Problemet är att med pengarna som barnet får behålla är det vanligt att det självt köper droger, vilket blir en allvarlig konsekvens av en annan allvarlig konsekvens. Nästan alla ensamkommande barn som avvikit har antingen sett eller känner till droghandeln på gatan, även de barn som inte hamnat i en gatumiljö. Många av barnen stämplas såsom kriminella med ett narkotikamissbruk. Även om det är vanligt att ensamkommande barn som försvunnit brukar narkotika, vilket de medger, är några av barnen däremot noggranna med att betona att de själva inte använt droger. Vissa barn beskriver att de börjat med droger redan i hemlandet eller under den långa resan till Europa och att det sedan bara fortsatt i Sverige när de avvikit. De beskriver hur droger har varit ett sätt att stå ut med livet på gatan och att man tar narkotika för att glömma sina problem⁷⁶. Barn berättar om hur de sålt och själva handlat med droger, hur de utfört hushållsarbete i utbyte mot tak över huvudet, eller hur de utnyttjas i kriminalitet. När barn berättar om kriminalitet och droger står det klart att det inte är en situation som de själva tänkt att de skulle hamna i. Många har flytt för att komma bort från just ett sådant liv. Vissa berättar att de begått brott och att de skäms över det, men samtidigt ansåg de sig inte ha något val i situationen. Barn kan således vara både offer och gärningspersoner. Att barnen använder droger kan beskrivas både som ett skäl att avvika från boendet men också som en följd av det hårda livet på gatan. Några pratar om droger som något de behöver. Ensamkommande barns röster kring tiden som avvikna och försvunna pekar tydligt på existensen av ett skuggsamhälle med kriminalitet, droger och utnyttjande där barnen är offer. Det är en mycket allvarlig situation som utspelar sig på Sveriges gator, där man skyndsamt behöver vidta åtgärder för att få bort varje ensamkommande barn från ett liv i gatumiljö⁷⁷.

3. Analys

3.1 Slutsatser

Det man ser gemensamt i alla delarna av studien är att hopplösheten som uppstår hos de ensamkommande barnen finns överallt. Hopplösheten leder till olika negativa upplevelser hos barnen som orsakar att ensamkommande barnen avviker och i många fall försvinner. Det studien kommit fram till är att orsakerna till att ensamkommande barn faktiskt avviker och försvinner framför allt är för att de känner en stor oro inför 18-årsdagen, en bristande

⁷⁶ Barnombudsmannen, Rapport 2017. *Ensamkommande barn som försvinner*, s. 24.

⁷⁷ Barnombudsmannen, Rapport 2017. *Ensamkommande barn som försvinner*, s. 25.

delaktighet i planeringen och psykisk ohälsa samt trauma. En viktig slutsats som kan dras av studien är att det tydligt framgår att det finns åtgärder som kan vidtas utifrån det barnperspektiv som ska genomsyra statens hantering av ensamkommande barn som kommer till Sverige.

Många av de ensamkommande barnen lever hellre gömda i Sverige än synliga i hemlandet. Det har visat sig att under de långa handläggningstiderna hos migrationsmyndigheterna har det gått rykten bland de ensamkommande barnen att de kan skrivas upp i ålder om handläggaren känner viss osäkerhet, vilket kan ge avslag på barnets asylansökan. Detta är hanterat fel från migrationsmyndigheternas sida då man enligt barnkonventionens artikel 3 alltid måste ta beslut enligt barnets bästa, vilket inte är att göra en ålderuppskrivning. För det leder till att barnet betraktas som vuxen och ställs utanför det stöd man kan få som barn. Hoppet många ensamkommande barn haft när de gjort en asylansökan försvinner när barn känner en oro inför 18-årsdagen för att de kan utvisas eller betraktas som vuxna och står då utan stöd. Detta leder till att barnen börjar planera att rymma för det är det enda de har kvar. En av de viktigaste åtgärderna är därför att barn vid ankomstskeppet tidigt måste informeras mer inför 18-årsdagen där man framförallt gör det tydligt för dem vad en ålderuppskrivning innebär och informerar dem om vilket stöd de kan få då de betraktas som vuxna.

När det kommer till den bristande delaktigheten som ensamkommande barn upplever när de placeras på boenden har det främst att göra med att barnen inte känner sig hörda på. Det som händer när myndighetsrepresentanter bestämmer åt barnet, utan att fråga det vad det självt tycker eller har för åsikt, är att barnet känner hopplöshet och att det inte kan påverka sin egen situation. Placeringarna på boendena kan vara bristfälliga på många sätt, vilket leder till att ensamkommande barn avviker och försvinner när de inte får vara delaktiga i sin egen boendesituation. Många ensamkommande barn avviker eller försvinner därför att de blivit placerade på boenden där förhållandena är dåliga, där personalen behandlat barnen illa eller där våld och missbruk förekommer. Det förekommer också att barn placeras i småstäder där det inte finns så mycket att göra, men också att barn omplaceras ofta, vilket leder till att de aldrig hinner känna sig hemma. När syskon placeras på olika boenden är det också en orsak till att de känner en bristande delaktighet vid bestämmande av placeringen. Detta gör att barnet inte trivs och tappar hoppet om att det ska bli bättre, då ingen lyssnar när det

uppmärksammar vuxna på de problem det upplever. Många ensamkommande barn ser då ingen annan utväg än att fly. Därför är det en avgörande åtgärd för att motverka att ensamkommande barn ska avvika eller försvinna att barnen involveras bättre vid beslut gällande deras placering.

Den sista orsaken som analyserades var psykisk ohälsa och trauma. Ensamkommande barn bär med sig påfrestande erfarenheter som behöver bearbetas så fort som möjligt, gärna redan vid ankomstskeppet. Detta sker dock oftast inte när de ensamkommande barnen kommer till Sverige, utan istället utsätts de för en lång asylprocess, vantrivsel i placeringar, diskriminering, kulturell förändring, hemlöshet och avsaknad av familj, vilket är psykiskt påfrestande och ökar oron inför framtiden. Migrationsmyndigheternas långa handläggningstider tvingar barn att ständigt oroa sig över vad som kommer hända dem; kommer de att skickas tillbaka till hemlandet och uppleva hemskheter igen eller kommer de få stanna i säkerhet? Den psykiska ohälsan grundar sig i rädslan av att tvingas återvända till det liv barnen flytt ifrån. Därför är det viktigt att barnen redan vid ankomstskeppet får hjälp med att bearbeta sina traumatiska upplevelser, så att de längre inte känner sig uppgivna, har svårt att sova, är nedstämda och känner en hopplöshet inför framtiden, eftersom det medför en ökad risk för självskaumbeteende. En avgörande åtgärd på detta område är alltså att ensamkommande barn redan vid ankomstskeppet och fortsättningsvis måste få behandling för sin psykiska ohälsa.

Konsekvenserna av att ensamkommande barn avviker och försvinner för att leva ett liv på gatan och utan samhällsskydd eller någon som håller koll på barnet blir att det hamnar i ett skuggsamhälle där människohandel och sexuell exploatering är ett stort problem som ensamkommande barn utsätts för. Barn som lever på gatan har inga tillgångar och gör vad som krävs för att få en plats att sova på, mat och pengar. Därför ser barnet heller inget alternativ till ett annat liv. Barn gör dessutom ofta saker utan att tänka på konsekvenserna, oavsett om de är farliga eller inte. De har även svårt att bedöma ifall vuxna som erbjuder dem hjälp har goda eller onda intentioner. En viktig slutsats av studien är att en allvarlig konsekvens att ensamkommande barn känner behovet att avvika eller försvinna för att leva på gatan är att de ofta riskerar att utsättas för mycket allvarlig brottslighet, vilket alltså blir en konsekvens av konsekvens.

Samma sak gäller när det kommer till barn som blir involverade i kriminalitet där de stjälar och rånar för att kunna försörja sig själva medan de lever på gatan. Vissa av barnen har haft kopplingar till kriminella nätverk sedan innan, medan andra kommer i kontakt med landsmän när de avviker eller försvunnit och blir på så sätt rekryterade i kriminella nätverk. Inom ramen för dessa nätverk utför barnen tjänster, ofta kriminella, i utbyte mot mat, sovplats eller pengar. Många barn vet att det är fel att stjäla och råna, men på grund av att deras situation som gatubarn är så utsatt har de inget annat val.

Detta gäller också barn som blir rekryterade av kriminella nätverk för att sälja droger. Där är dock problemet att ensamkommande barn använder pengarna som de får till att själva köpa droger för eget bruk för att dämpa känslan av hopplösheten som de upplever av att leva det hårda livet på gatan. Barnen är både offer och gärningspersoner. Ensamkommande barn som avviker eller försvunnit lever i ett skuggsamhälle präglad av människohandel, sexuell exploatering, kriminalitet, droger och utnyttjande av barnen. Detta är en mycket allvarlig situation som alla barn som avviker eller försvunnit riskerar att utsättas för och när skadan är skedd lämnar den avtryck i barnets liv som inte kommer gå att åtgärda. Därför är det viktigt att myndigheterna och alla vuxna som kommer i kontakt med de ensamkommande barnen gör allt i sin makt för att minska barnens känsla av hopplöshet för att på så sätt undvika att barnen avviker och försvinner till gatan där de möts av de ovan redovisade allvarliga konsekvenserna. På så sätt kan man motverka att ensamkommande barn som kommer till Sverige utsätts för det hårda livet på gatan.

3.2 Framtida forskning

Forskningen som presenteras i denna uppsats är tydlig med att påpeka att statistiken över hur många barn det faktiskt försvinner på grund av de olika orsakerna och konsekvenserna av att barnen försvinner är bristfällig. Ett problem är att vissa ensamkommande barn försvinner redan vid ankomstskeppet och då är de varken identifierade eller registrerade hos Migrationsverket eller andra myndigheter. Om de ensamkommande barnen som påbörjat sin asylprocess har Migrationsverket och kommunerna mer kännedom. Det är ett stort mörkertal av ensamkommande barn som inte återfinns. Författaren anser att mer forskning behövs framför allt på detta område.

Resultatet av studien visar på att myndigheter bättre och mer genomgående bör tillämpa ett barnperspektiv avseende de ensamkommande barnen som de ansvarar för. Av denna uppsats framkommer att ensamkommande barn som avviker eller försvinner ofta blir utsatta för och begår brott som barn inte ska utsättas för. Detta behöver inte hända om ansvariga myndigheter på ett korrekt sätt och utifrån ett barnperspektiv hanterar och kommer till botten med varför barn avviker eller försvinner och motverkar detta. Det framgår av studien att Migrationsverket och kommuner har olika ansvar under barnets asylprocess, men en viktig fråga är vems ansvar är det att skydda barnen från att hamna på gatan och vad kan myndigheterna göra för att motverka detta? Det arbetssättet som svenska myndigheter idag använder fungerar tydligen inte, eftersom då skulle inte ensamkommande barn känna ett behov att avvika eller försvinna.

Något annat man kan forska vidare inom är vad det finns för andra orsaker till att ensamkommande barn och konsekvenser härav. Alla ensamkommande barn har sitt skäl till att det tar beslutet att rymma så antalet orsaker till att barn avviker och försvinner är säkert många flera. Därför skulle det vara intressant att vidareutveckla denna uppsats och göra den mer omfattande så att alla orsaker och konsekvenser kan förklaras. På så sätt skulle det ge läsaren en bättre helhetsbild av varför ensamkommande barn avviker och försvinner och inte vissa bara grupper av barn. Detta skulle ge läsaren en bättre och större förståelse som denne skulle kunna ha användning för i vardagen när den möter eller lever i områden där ensamkommande barn lever på gatan och utsätts för eller begår olika brott.

4. Bibliografi

4.1 Böcker

- Ahrne, Göran och Svensson, Peter. *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber, 2015.
- Beckman, Ludvig. *Grundbok i idéanalys – det kritiska studiet av politiska texter och idéer*. Estland: Tallinna Raamatutrukikkkoda, 2007.
- Boréus, Kristina och Bergström, Göran. *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. 4. uppl. Studentlitteratur AB, 2018.
- Dahlgren, Lars Owe och Johansson, Kristina. *Handbok i kvalitativ analys*. 1. uppl. Stockholm : Liber, 2009.

Gustavsson, Martin och Sandström, Yvonne. *Metod: Guide för historiska studier*. Stockholm: Studentlitteratur, 2018.

Kurunmäki, Jussi, och Marjanen, Jani. *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. 4. uppl. Lund: Studentlitteratur, 2018.

Kvale, Steinar och Brinkmann, Svend. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 3. uppl. Studentlitteratur AB, 2014.

Sandgren, Claes. *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare: ämne, material, metod och argumentation*. Stockholm: Norstedts juridik, 2015.

4.2 Vetenskapliga rapporter

Bris rapport 2017:3. "*Barn som flytt - en riskgrupp för psykisk ohälsa*". Elanders, Mölnlycke 2017.

<https://www.google.se/amp/s/docplayer.se/amp/57472359-Bris-rapport-2017-3-barn-som-flytt-en-riskgrupp-for-psykisk-ohalsa.html>. Hämtad 16.11.2019.

Barnombudsmannen, Rapport 2017. *Ensamkommande barn som försvinner*. https://www.barnombudsmannen.se/globalassets/dokument-for-nedladdning/publikationer/publikationer2/rapport_ensamkommande_barn_som_forsvinner_2017.pdf. Hämtad 01.11.2019.

Heimer, Maria, Näsman, Elisabet och Palme, Joakim. *Rättighetsbärare eller problembärare? Barns rätt att komma till tals och socialtjänstens insatser*, Uppsala Universitet, 2017.

Länsstyrelsen i Stockholm, Rapport 2016:1. *Ensamkommande barn som försvinner - nulägesanalys*. Stockholm, Oxford Research AB. <https://insynsverige.se/documentHandler.ashx?did=1843770>. Hämtad 01.11.2019.

Länsstyrelsen i Stockholm, Rapport 2016:25. *På flykt och försvunnen - En nationell kartläggning av ensamkommande barn som avviker*. Oxford Research AB. <https://www.lansstyrelsen.se/download/18.570d3e071634a145608674/1555414293682/Rapport%202016-25%20På%20flykt%20och%20försvunnen.pdf>. Hämtad 05.11.2019.

Länsstyrelsen Stockholm. *Den långa resan*. Skrift framtagen av Linköpings Universitet

Skoog, Victoria. *Barn som flyttas i offentlig regi - En studie av förekomst och upplevelser av instabil samhällsvård för barn*. Umeå universitet, 2013.

Socialstyrelsen, *Analys av situationen i socialtjänsten våren 2017 - fokus på ensamkommande flickor, yngre barn, nätverksplaceringar samt suicidrisk*. 20.06.2017.
<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2017-6-14.pdf>. Hämtad 2019.11.18.

4.3 Tidskriftsartiklar och dagstidningar

Barnrättsbyrån. *Barnkonventionen 30 år*. 20.11.2019

<https://barnrattsbyran.se/barnkonventionen-30-ar/>. Hämtad 25.11.2019.

Bris. *Barnperspektiv i samtal*.

<https://www.bris.se/for-vuxna-om-barn/samtala-med-barn/barnperspektiv-i-samtal/>.
Hämtad 11.11.2019.

Ecpat. *Ensamkommande barn exploateras i sexhandel*. 20.05.2016.

<https://www.ecpat.se/blogg/2016/05/20/ensamkommande-barn-exploateras-i-sexhandel>.
Hämtad 09.12.2019.

Floman, Marcus. *BO kräver handlingsplan för försvunna flyktingbarn*. SvD. 27.01.2016.

<https://www.svd.se/bo-kraver-handlingsplan-for-forsvunna-flyktingbarn>. Hämtad
16.10.2019.

Hrustic, Edina och Backlund, Gösta. *Två skolklasser flyktingbarn försvinner- varje månad*.
Svt nyheter. 17.11.2016.

<https://www.google.se/amp/s/amp.svt.se/nyheter/lokalt/skane/alltfler-flyktingbarn-sparlost-forsvunna>. Hämtad 18.10.2019.

Malmberg, Fredrik. *Barn på flykt*. Barnombudsmannen. 24.03.2017.

<https://www.barnombudsmannen.se/barnombudsmannen/vart-arbete/skrivelser/2017/1/barn-pa-flykt/>. Hämtad 23.10.2019.

Pettersson Elbied, Gabriella. *Hade vi agerat annorlunda om det var svenska barn*. SvD.
18.05.2016.

<https://www.svd.se/ecpat-hade-agerat-annorlunda-om-det-var-svenska-barn/i/senaste>.
Hämtad 05.11.2019.

Svensson, Frida. *Flyktingungdomar utnyttjas i prostitution*. SvD. 18.05.2018.

<https://www.svd.se/flyktingbarn-faller-offer-for-sexkopare/om/den-nya-prostitutionen>.
Hämtad 26.11.2019.

Stämplingsteori. *Nationalencyklopedin*. 2019.

<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/stämplingsteori>. Hämtad 26.11.2019.

Unicef. *Människohandel är en form av slaveri*. 2018.

<https://unicef.se/fakta/handel-med-barn>. Hämtad 16.10.2019.

Unicef. Ensamkommandes förbund. *Handlingsplan mot handel med barn vi länge kämpat för är nu verklighet*. 16.04.2014.

<https://blog.unicef.se/tag/ensamkommandes-forbund/>. Hämtad 16.10.2019.

Unicef. Ensamkommandes förbund. *Rättssäkerheten för barn på flykt satt ur spel*. 09.03.2017.

<https://blog.unicef.se/tag/ensamkommande-flyktingbarn/>. Hämtad 16.10.2019.

Wickström, Anita. *Ensamkommande barn måste få tillgång till BUP*. Barnombudsmannen. 23.11.2017.

<https://www.barnombudsmannen.se/barnombudsmannen/i-media/nyheter/20171/ensamkommande-barn-maste-fa-tillgang-till-bup/>. Hämtad 17.11.2019.

Wickström, Anita. *Enda sättet att få pengar är att antingen sälja sex eller begå brott*.

Intervju med Christian Frödén. Barnombudsmannen. 20.12.2017.

<https://www.barnombudsmannen.se/barnombudsmannen/i-media/nyheter/20171/ny-rapport-om-ensamkommande-barn-som-forsvinner/enda-sattet-att-fa-pengar-ar-att-antingen-salja-sex-eller-bega-brott/>. Hämtad 18.11.2019.

4.5 Lagar och författningar

Europaparlamentets och rådets förordning, (EU) nr 604/2013. *Om kriterier och mekanismer för att avgöra vilken medlemsstat som är ansvarig för att pröva en ansökan om internationellt skydd som en tredjelandsmedborgare eller en statslös person har lämnat in i någon medlemsstat (Dublinförordningen). Ensamkommande barn är som huvudregel undantagna från Dublinförordningen*. 26.06.2013.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R0604>.

Hämtad 06.01.2019.

Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/95/EU av den 13 december 2011 om normer för när tredjelandsmedborgare eller statslösa personer ska anses berättigade till internationellt skydd, för en enhetlig status för flyktingar eller personer som uppfyller

kraven för att betecknas som subsidiärt skyddsbehövande, och för innehållet i det beviljade skyddet.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?uri=CELEX:32011L0095>. Hämtad 06.01.2019.

FN:s barnrättskommitté, General comment No. 20 (2016) on the implementation of the rights of the child during adolescence, punkt 5.

<https://ohchr.org/EN/HRBodies/CRC/Pages/CRCIndex.aspx>. Hämtad 04.11.2019.

FN:s barnrättskommitté, Allmän kommentar nr 12 (2009), Barnets rätt att bli hörd, punkt 42 och 45.

<https://www.barnombudsmannen.se/globalassets/dokument-for-nedladdning/publikationer/allmanna-kommentarer/ak-12-barnets-ratt-att-bli-hord.pdf>. Hämtad 04.11.2019.

FN:s barnrättskommitté, Allmän kommentar nr 6 (2005), Behandlingen av ensamkommande barn och barn som har skilts från föräldrarna utanför ursprungslandet, punkt 40.

<https://www.barnombudsmannen.se/barnombudsmannen/barnkonventionen/allmanna-kommentarer/>. Hämtad 04.11.2019.

Mottagandedirektivet (2013/33/EU), artikel 24.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?uri=CELEX:32013L0033>. Hämtad 04.11.2019.

Rådets direktiv 2003/9/EG om miniminormer för mottagande av asylsökande i medlemsstaterna antogs den 27 januari 2003.

<https://open.karnovgroup.se/asyl-och-invandringspolitik/CELEX32003L0009>.
04.11.2019.

Skyddsgrundsdirektivet (2011/95/EU), artikel 31.

<https://lagen.nu/2001:453>. Hämtad 04.11.2019.

SFS 2019:839. *Om brott mot frihet och frid*. Stockholm: Riksdag

SFS 2019:839. *Om sexualbrotet*. Stockholm: Riksdag

SFS 2001:453. *Socialtjänstlagen*. Stockholm: Riksdag

Unicef.se, Barnkonventionen: Artikel 1. *Som barn räknas varje människa under 18 år.*

<https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten#kort-version>. Hämtad 09.11.2019.

Unicef.se, Barnkonventionen: Artikel 3. *Varje barn ska komma i främsta rummet.*

<https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten#kort-version>. Hämtad 09.11.2019.

Unicef.se, Barnkonventionen: Artikel 12. *Barn har rätt att uttrycka sin mening och höras i alla frågor som rör barnet. Hänsyn ska tas till barnets åsikter, utifrån barnets ålder och mognad.*

<https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten#kort-version>. Hämtad 09.11.2019.

Unicef.se, Barnkonventionen: Artikel 20. *Alla barn som av olika anledningar inte kan bo kvar i sin hemmiljö har rätt till skydd och stöd från staten, samt rätt till ett alternativt hem.*

<https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten#kort-version>. Hämtad 09.11.2019.

Unicef.se, Barnkonventionen: Artikel 24. *Barn har rätt till bästa möjliga hälsa, tillgång till hälso- och sjukvård samt till rehabilitering. Traditionella sedvänjor som är skadliga för barns hälsa ska avskaffas.*

<https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten#kort-version>. Hämtad 09.11.2019.

Unicef.se, Barnkonventionen: Artikel 27. *Barn har rätt till skälig levnadsstandard, till exempel bostad, kläder och mat.*

<https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten#kort-version>. Hämtad 09.11.2019.

Unicef.se, Barnkonventionen: Artikel 31. *Barn har rätt till lek, vila och fritid.*

<https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten#kort-version>. Hämtad 09.11.2019.

Unicef.se, Barnkonventionen: Artikel 33. *Barn ska skyddas från narkotika.*

<https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten#kort-version>. Hämtad 09.11.2019.

Unicef.se, Barnkonventionen: Artikel 36. *Varje stat ska skydda barn från alla andra former av utnyttjande som kan skada barnet.*

<https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten#kort-version>. Hämtad 09.11.2019.

